



MALMÖ HÖGSKOLA

ISSN 1652-7224



Publicerad den 12 april 2006

Utskriftsvänlig pdf-fil

Judarnas idrottshistoria skrivs bit för bit. Våra egna blygsamma bidrag har inskränkt sig till tre bokrecensioner; en bok om det judiska fotbollslaget **Hakoah Wien**, en om den svenska idrottsföreningen **IK Makkabi**, och, i denna uppdatering, filosofen och numera också idrottsforskaren Paul Taylors *Jews and the Olympic Games: The Clash Between Sport and Politics (With a Complete Review of Jewish Olympic Medallists)*. Taylors bok är uppbyggd kring tre tyngre kapitel, två som behandlar OS i Berlin 1936 och ett som tar upp den palestinska attacken på Israels OS-trupp i München 1972. Och med dessa tre kapitel är vår recensent, idrottshistorikern Björn Sandahl, helt nöjd. De övriga tre kapitlen behandlar judiska fäktare, judiska simmare respektive judiska efterkrigsidrottare. Och det hjälper inte stort att boken är välskriven och lättläst när den i övrigt lämnar vår recensent med ett splittrat intryck, utan en sammanhållande kappa och utan att djupare penetrera frågan om vad det innebär att vara jude och idrottare.

Judar och Olympiska spel – idrott och politik

Björn Sandahl

Gymnastik- och idrottshögskolan, Stockholm

Paul Taylor

Jews and the Olympic Games: The Clash Between Sport and Politics (With a Complete Review of Jewish Olympic Medallists)

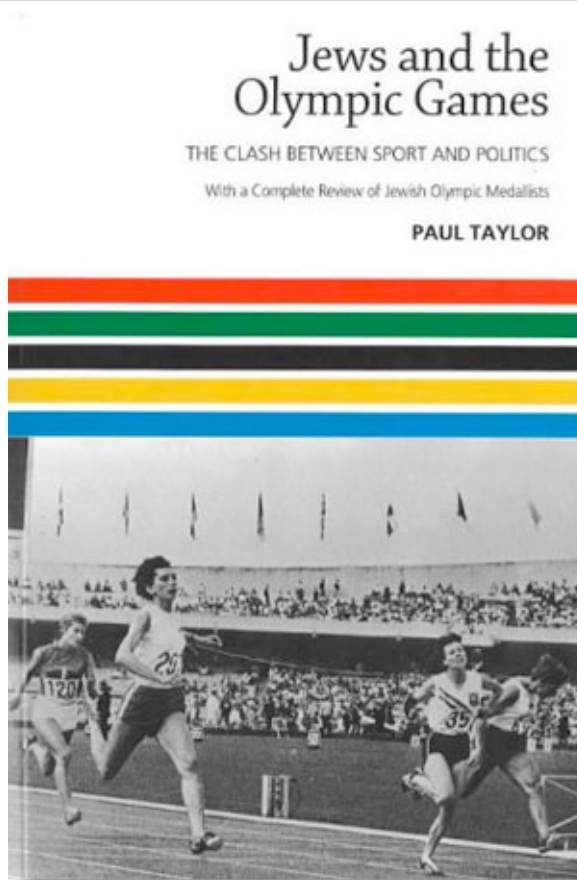
268 sidor, hft., ill.

Brighton: Sussex Academic Press 2004

ISBN 1-903900-88-3

På senare år har tematisk historia blivit alltmer populärt. Istället för att beskriva en tidsperiod, såsom "Sverige under mellankrigstiden" eller liknande, så väljer författare och forskare ut ett mycket avgränsat fenomen och analyserar detta. På den populärvetenskapliga scenen har vi exempelvis kunnat notera bland annat böcker om torskens historia (alltså fisken torsk) och relativitetsteoriens historia. Kanske har denna trend nu också blivit synlig inom det idrottsvetenskapliga fältet. Paul Taylor, filosof från Sydafrika, har nämligen i dagarna givit ut en bok med liknande tema: de judiska idrottarnas olympiska historia.

Jag vill redan inledningsvis anmärka att ämnet är välfunnet, i synnerhet med tanke på de många laddade händelser där "den judiska frågan" spelat betydande roll inom den olympiska historien. Berlin-OS 1936, arrangerat av det nazistiskt styrda Tyskland, och München-OS 1972, där svarta september-rörelsens attentat bragde flera israeliska idrottare om livet, kanske är de två händelser som snabbast dyker upp på näthinnan. Det är också kring dessa två händelser som huvuddelen av boken kretsar.



Boken består av totalt sex kapitel, samt introduktion och avslutning enligt traditionellt snitt. Det första kapitlet handlar om ett antal mycket framgångsrika judiska fäktare. Här får vi exempelvis möta de mest framgångsrika ungerska fäktarna under 1930-talet samt den tyska fäktaren Helene Mayer, en av få judiska medlemmar av den tyska OS-truppen 1936.

I kapitel två får vi följa vägen till OS i Berlin 1936 och de öden som mötte några av de judiska idrottarna i och med den nazistiska regimen. Här beskrivs också de turer som fick en till en början skeptisk Adolf Hitler att till sist omfamna idén om en internationell idrottstävling på tysk mark, samt de internationella reaktioner som följde på att spelen arrangerades i Nazityskland. En svaghet med kapitlet är Taylors ensidiga ställningstagande i den akademiska diskussionen kring hur man bör betrakta 1936 års spel. Å ena sidan finns de som menar att Berlin-spelen var "Hitlers spel" och en tysk propagandamässig triumf. Å andra sidan hävdas ofta att spelen, på grund av IOK:s ingripande, inte alls blev så nationalistiska som det var tänkt och att talet om "Nazi-OS" är överdrivet. Taylor ställer sig definitivt på de förstnämndas sida i sin bok. Detta är en fråga som knappast är avgjord, och sannolikt heller aldrig blir det, men vissa passager hade mått bra av att sättas i perspektiv till befintlig forskningsdebatt och problematiseras ytterligare.

Kapitel tre fortsätter i samma stil, vilket om inte annat märks på namnet: "Competing Against Hitler: The 'Non-Aryans' fight back". Här berättas om händelserna under själva spelen, ur de "icke-ariska" idrottarnas perspektiv. Taylor tar vid sidan av de judiska idrottarnas prestationer även upp Jesse Owens. Vi får bland annat i detalj höra om turerna när Owens vann 100-metersloppet och den sanna historien om hur det gick vid medaljutdelningen, där Hitler, enligt modern mytbildning, vägrat ta Owens i handen. De är väl kanske här man också kan ha vissa invändningar. Kapitlet handlar mer om Berlin-OS och de förvecklingar som inträffade på grund av nazistpartiets inställning till rasfrågan, än om judarna och OS som sådant. Det får dock sägas till författarens försvar att man svårligen kunnat gå tillväga på något annat sätt, då den judiska frågan endast var en del av det rasistiska nystan som den nazistiska ideologin var uppbyggd kring. För att förstå judefrågan måste man ta hänsyn till resten. Kritiken av kapitel två gäller dock även här. Forskningsläget är inte helt klart i frågan om hur Berlin-OS bör betraktas och det hade varit välgörande med en mer nyanserad och problematiserad bild av händelserna.

Kapitel fyra handlar om de judiska olympiska simmarna. Här skiftar Taylor fokus och lämnar OS i Berlin för en översiktlig berättelse om ett antal framstående judiska simmare från Arnold Guttman (OS i Aten 1896) till Mark Spitz (OS i München 1972). Istället för ett antal människöden i relation till en storpolitisk händelse, som Berlin-OS faktiskt var, berättas här istället ett antal separata historier om judiska idrottare, med det enda gemensamt att de alla praktiserade simning. Även om dessa historier naturligtvis placeras in i ett sammanhang beroende på person gör upplägget samt den långa tidsperiod som täcks tyvärr att kapitlet överlag ger ett splittrat intryck. De olika människödena är på många vis fascinerande, i vissa fall tragiska, men som läsare känner man att saknaden av ett sammanfattande avsnitt, där författaren summerar och drar slutsatser, är påtaglig. Detta särskilt då de båda tidigare kapitlen tack vare sina temabetonade upplägg varit avsevärt mer sammanhållna.

I kapitel fem övergår Taylor till senare händelser, närmare bestämt OS i München 1972. Historien här kretsar mycket kring svarta septemberrörelsens angrepp på OS-byn och det följande gisslandramat. Här tar boken återigen fart och det är påtagligt att Taylors presentationsform fungerar avsevärt bättre när det finns ett sammanhållande tema att knyta an de olika personödena till. Kapitlet ger en i många stycken mycket spännande skildring av hela händelsen från dess början till dess tragiska slut.

I boken avslutande kapitel görs några övergripande anmärkningar om judisk idrott från slutet på andra världskriget fram till idag. Här sker en återgång till upplägget från kapitel fyra och även om många av berättelserna är intressanta så är intrycket fragmentariskt.

På det hela taget är Taylors bok en angenäm läsoplevelse. Boken är välskriven och de personer som har valts ut som exempel är intresseväckande. Särskilt intressanta är de avsnitt som kopplats samman med OS i Berlin och München. Övriga avsnitt lämnar dock ofta läsaren hängande i luften. *Jews and the Olympic Games* är, som baksidestexten träffande uttrycker det "an unusually rich collection of stories", och inte mycket mer.

Man kan argumentera för att boken måste tas för vad den är: en beskrivning av ett antal individer vilka förenas av det faktum att deras kulturella bakgrund kom att påverka deras liv både som idrottare och i allmänhet. Ett inledningskapitel med metodbeskrivningar och analysram hade dock kunnat knyta ihop denna samling i sig intressanta historieskildringar; liksom en ansats att i avslutningen generalisera eller dra slutsatser av de förlopp som skildrats kanske hade genererat helt andra, och mer intressanta resultat.

En fråga som hade kunnat utvecklas är den judiska identiteten som sådan. Att vara jude är inte helt okomplicerat då begreppet dels refererar till en kulturell tradition, dels till en religiös rörelse. Taylor gör inte denna distinktion. Som

en följd av detta blir den judiska idrotten något som analyseras i relation till omvärlden och inte problematiseras i sig. En intressant fråga hade kunnat vara vilka konsekvenser denna kulturella tradition fick för möjligheterna att utöva idrott och eventuella skillnader mellan religiöst praktiserande judar och sekulariserade sådana.

Man skall som recensent alltid akta sig noga för att påpeka vad författaren inte gjort istället för att bedöma det faktiskt gjorda. Att frågor av det här slaget reses är också en konsekvens av det mycket snäva tematiska spår som Taylor valt att arbeta efter. Men den läsare som öppnar boken med förhoppningar om sammanhängande analyser och förklaringar kring de historier som berättas, kommer att bli besviken. Som en skildring av ett antal elitidrottarens människooöden i relation till samtida politiska händelser, är dock *Jews and the Olympic Games* både innehållsrik och läsvärd.

© **Björn Sandahl 2006**



Köp boken från Bokus.se



Kjøp boken fra Akademika.no



Køb bogen fra Samfundslitteratur.dk